

Helhetlig klima- og miljøstrategi for UiO

Utkast til innspill og høring høsten 2021

Innledning

«UiO skal føre an i miljøarbeidet, både nasjonalt og internasjonalt, og være en rollemodell for andre institusjoner» – UiOs Strategi 2030

Sitatet er hentet fra Universitetet i Oslos Strategi 2030 “Kunnskap - ansvar - engasjement: For en bærekraftig verden” og setter høye ambisjoner for universitetet. Nasjonalt ser man at andre universiteter har tatt en førende rolle i arbeid for bærekraftig utvikling, og markedsfører seg med sterke satsinger på klima og bærekraft. Med unntak av enkeltmiljøer, er status per i dag dessverre at vi på UiO hverken er verdensledende eller utmerker oss som rollemodell. I internasjonal sammenheng er mange universiteter langt framme som pådrivere for bærekraftig utvikling, gjerne ved dedikerte senter. UiO var tidlig ute ved etableringen av Senter for utvikling og miljø (SUM), og har mange gode aktiviteter relatert til klima, miljø og bærekraft, med Klimahuset som det nyeste eksemplet. Med noen nye grep, samtidig som eksisterende initiativ forsterkes og samordnes, vil UiO ha et stort potensial for å bli en tydelig stemme, og lede an både nasjonalt og internasjonalt. Et sentralt premiss er at arbeidet med klima, miljø og bærekraft blir et kollektivt løft, der studenter, ansatte og organisasjonen drar universitetet i samme positive retning.

Klimaendringer, naturtap og sosial ulikhet er store globale utfordringer der universitetets mange fagområder kan og må spille en viktig rolle i å finne løsninger. Halvparten av ungdomskullene er nå innom universitetene, studentene ønsker å være endringsaktører og etterlyser utdanning som gir kunnskap og ferdigheter som muliggjør nødvendig bærekraftig omstilling. Offentlig og privat sektor etterspør denne kompetansen i økende grad.

Det er også en nasjonal forpliktelse og forventning om at UH-sektoren tar ansvar. Dette følger av formålsparagrafen i ny universitets- og høyskolelov hvor det fastslås at *“Universiteter og høyskoleers formål er å ... d) bidra til en miljømessig, sosialt og økonomisk bærekraftig utvikling”*. Dette begrunnes i lovproposisjonen med at UH-sektoren er en *“sentral aktør og viktig nøkkel for å løse samfunnsutfordringene. Samfunnet må ha kunnskap for å kunne gjøre de riktige valgene slik at vi kan opprettholde velstand og velferd, ta vare på en klode som er i ferd med å bli overbelastet og verne om sentrale verdier som frihet og demokrati”*¹.

Tiden er altså moden for at UiO tar en koordinert og tydelige rolle som bygger på UiOs fortrinn i en full faglig bredde. De globale klima- og miljøutfordringene er komplekse, og de løses ikke av enkeltdisipliner. Vår innsats er derfor helt avhengig av at vi lykkes med å legge til rette for tverrfaglighet og etablerer robuste, tverrgående strukturer i organisasjonen som gir oss ytterligere rom for nyskapende forskning og utdanning, kreativ dialog og innovative løsninger. Tverrgående strukturer kan være begrenset innenfor fakultet (på tvers av institutter), eller de kan handle om større senteratsninger som i prinsippet kan være representert av samtlige fakulteter. Konkret foreslås et *Oslo bærekraftsenter/Oslo Sustainability Centre* etter inspirasjon fra *Stockholm Resilience Centre* og tilsvarende senter som har hatt stort gjennomslag både internt og eksternt.

Vi står overfor avgjørende bærekraftutfordringer, og UiO må ha som ambisjon å:

- a) utdanne nye generasjoner som pådrivere for en bærekraftig utvikling
- b) utvikle kunnskap og kompetanse innen bærekraftig omstilling

¹ Prop. 111 L (2020–2021), Endringer i universitets- og høyskoleloven, utdanningsstøtteleven, fagskoleloven og yrkeskvalifikasjonsloven mv., pkt. 2.3.5.1.

- c) medvirke til aktiv deltakelse i debatt og samfunnsliv
- d) utvikle en grønn og bærekraftig campus

Om strategien

UiOs klima- og miljøstrategi er plassert innenfor en forskningsbasert forståelse av bærekraftig utvikling, og bygger på oppdatert kunnskap om planetens tålegrenser. Å sette dette som ramme for klima- og miljøarbeidet betyr ikke at det settes opp statiske og eksakte grenser for hva som kan utnyttes av hver naturressurs. Derimot uttrykker tålegrensene sikkerhetsmarginer basert på komplekse grenseverdier som er integrert i prosesser på både regionalt og globalt nivå, og understreker viktigheten av det miljørettslige føre-var-prinsippet.

Planetens tålegrenser setter kun den ytre rammen for klima- og miljøarbeidet. Vår tids store utfordring er hvordan vi kan sikre det sosiale livsgrunnlaget for mennesker over hele verden, både nå og i fremtiden, samtidig som vi holder oss innenfor planetens tålegrenser og ivareta biologisk mangfold og økosystemtjenester. Målet om et trygt og rettferdig handlingsrom for menneskeheten er oppsummert av Melissa Leach, Kate Raworth og Johan Rockström.² Rammeverket danner en plattform for åpne, inkluderende og forskningsbaserte diskusjoner. De helt grunnleggende og eksistensielle utfordringene som menneskeheten står overfor, er også utgangspunktet for en ny strategi initiert av UNESCO.³

Gjennom dette valget frigjør denne strategien seg noe fra FNs 17 bærekraftsmål (SDGene), som for det første er politisk bestemt og dessuten ikke er myntet på enkeltinstitusjoner. UiO skal likevel gi viktige bidrag til at bærekraftmålene nås både i Norge og verden rundt,⁴ vi skal utvikle kunnskapsgrunnlaget og avdekke de utfordrende koblingene mellom de ulike målene og delmålene.

UiOs helhetlige klima- og miljøstrategi tar utgangspunkt i den vedtatte Strategi 2030 og skal være en brobygger til konkrete, årlige tiltaksplaner. Strategien er langsiktig, samtidig som den må oppdateres jevnlig. Strategien inneholder konkrete mål, delmål og tiltak for at klima og miljø skal bli integrert i hele UiOs virksomhet. Videre legges det til rette for kunnskapsutvikling og dialog på tvers av både fag og sektorer, innen akademien og i samarbeid med samfunnet for øvrig. Det presiseres at selv om strategien har fokus på bærekraft, så har ikke mandatet vært å utarbeide en komplett bærekraftstrategi for UiO.

Prosess

Les mer om mandat og oppdraget om å lage et utkast til helhetlig klima- og miljøstrategi.

<https://www.uio.no/om/strategi/miljo-og-klimastrategi/index.html>

[Det åpnes høsten 2021 for innspill fra studenter og ansatte ved Universitetet i Oslo. Det vil også gjennomføres en høring ved universitetets fakulteter og enheter. Endelig strategi skal etter planen vedtas av Universitetsstyret i desember 2021.](#)

² [World Social Science Report 2013: Navigating pathways in the safe and just space for humanity - STEPS Centre \(steps-centre.org\)](#)

³ *Global Independent Expert Group on the Universities and the 2030 Agenda (EGU2030)*, som vil avgi sin rapport høsten 2021 (Hessen, Schmelkes m.fl.)

⁴ [Getting started with SDGs in Universities](#)

Utdanning

«UiO skal utdanne studenter som setter sine fag inn i et større samfunnsperspektiv og leder an i det grønne skiftet» – UiOs Strategi 2030

Forankret i følgende punkter i Strategi 2030:

- *UiO skal utdanne studenter med kunnskap, evne og vilje til å skape en bedre verden.*
- *UiO skal utdanne studenter som setter sine fag inn i et større samfunnsperspektiv og leder an i det grønne skiftet.*
- *UiO skal fortsette å utvikle undervisnings- og læringsformer som stimulerer til etisk refleksjon, kritisk tenkning, kreativitet og evne til problemløsning. Utdanningene skal utvikle studentenes samfunnsansvar og bevissthet om verdier og valg.*
- *UiO skal utvikle og fornye studiene for alle studentgrupper og svare på samfunnets behov for tverrfaglig kunnskap.*

Det viktigste UiO gjør er å utdanne kandidater for spesialiserte forskningsfelt, for profesjoner og for privat og offentlig sektor gjennom et bredt studietilbud – fra det spissede disiplinære til det tverrfaglige. Kompleksiteten i de store samfunnsutfordringene peker imidlertid mot et økende behov for en tverrfaglig komponent i utdanningen, slik at man med utgangspunkt i én disiplin er i stand til å kommunisere godt med aktører fra andre disipliner, og at man kan orientere seg i komplekse problemer i skjæringspunktet mellom kunnskap, ekspertise og politiske beslutninger. Det er videre et stort og udekket behov for kandidater med «grønn kompetanse» både i privat og offentlig sektor⁵. Fremover vil det derfor være behov for kandidater med en helhetlig, tverrfaglig kunnskap, som kan identifisere dilemmaer og interessekonflikter, prioritere på kort og lang sikt, vurdere etiske utfordringer og samtidig ha kunnskap som gir tilstrekkelig grunnlag for beslutninger og handling.⁶

UiO har engasjerte og dyktige studenter som ønsker å være endringsaktører. Studentene har dermed også klare forventninger til UiO, både som lærested og som institusjon. Dette er forventninger UiO er nødt til å oppfylle for å fortsatt tiltrekke oss de beste studentene. UiO tilbyr flere studieprogram og enkeltemner som tar for seg klima, miljø og bærekraft, og det finnes en rekke gode eksempler på studentaktive og arbeidslivsrelevante metoder og aktiviteter. Til tross for at det eksisterer gode tilbud, oppleves porteføljen som fragmentert, tilfeldig, og det kreves innsats for å orientere seg.

Utdanning er det området hvor utfordringene knyttet til tverrfaglig samarbeid er størst, og det er flere barrierer som kan trekkes frem. Det finnes strukturelle og finansielle barrierer som gjør det utfordrende å etablere studietilbud på tvers av organisasjonen, videre er det begrenset økonomisk kapasitet til omlegginger, og sist, men ikke minst er det svært utfordrende å sikre nødvendige undervisningsressurser til å innarbeide og synliggjøre bærekraft der det er relevant, til nye studietilbud eller til utvidelse av eksisterende tilbud. Dette gjelder i særdeleshet for det som går på tvers av flere enheter. Flere av de gode, tverrfaglige tilbudene som finnes i dag opplever samtidig hard konkurranse om et begrenset antall plasser. For studenter på høyere grad er det i begrenset grad lagt til rette for at de kan studere på tvers av enheter og programmer, og det kreves egeninnsats for å finne frem til tilbudene. UiO må redusere de barrierene og utfordringene som finnes, samtidig som det utvikles en helhetlig oversikt over utdanningstilbud på klima, miljø og bærekraft. Slik kan studentene gjøre informerte valg tidligst mulig i utdanningsforløpet.

⁵ [NHOs kompetansebarometer 2020](#)

⁶ UNESCO (2018). [Issues and trends in Education for Sustainable Development](#). A. Leicht, J. Heiss & W. J. Byun (eds).

Det må anerkjennes at det er meget krevende å undervise studenter med ulik fagbakgrunn og varierende forkunnskaper, og det er behov for erfaringsdeling mellom de som underviser. UiO bør derfor utvikle en arena for erfaringsdeling for undervisere på tvers av fakultets- og instituttgrenser. For både studentene og foreleserne vil det være gunstig å etablere en felles forståelsesramme og språk i begynnelsen av utdanningsløpet, for eksempel gjennom Exphil og Exfac. Dette skal ikke gå på bekostning av den disiplinære fordypningen, men derimot bidra til å utvikle generiske ferdigheter som å kunne analysere komplekse systemer, tverrfaglig samarbeid, kritisk tenkning og arbeide strategisk på ulike nivåer for å skape endring (UNESCO 2018).

Norge, som resten av verden, står overfor en enorm omstillingsprosess de neste tiårene. Klima og miljø er opplagt et område hvor UiO kan spille en viktig rolle i faglig oppdatering og livslang læring, ved å tilby etter- og videreutdanning til kandidater i arbeidslivet. Skoleverket er en sektor der UiO har en spesiell rolle i formidling av oppdatert kunnskap, gjennom utdanning av lektorer, videreutdanning av lærere og tilgjengeliggjøring av godt undervisningsmaterieell. I ny læreplan er bærekraftig utvikling ett av tre overordnede tverrfaglige tema. Skolen skal legge til rette for at elevene kan forstå grunnleggende dilemmaer og utviklingstrekk i samfunnet, og hvordan de kan håndteres.

Bærekraft skal være en integrert del av ikke bare studiene, men også av det daglige studielivet på UiO, og universitetet skal være et sted der studentene får utfordret og utfoldet seg. Studentenes engasjement er en ressurs, og UiO må legge til rette for ulike aktiviteter og initiativ fra studentene og studentorganisasjoner. Det er et mål at studenter ved UiO har mulighet til å delta i samfunnsinnovasjon som innebærer samarbeid mellom universitetet, ulike samfunnsaktører og lokalsamfunn. Dette kan ivaretas gjennom opprettelse av et studentdrevet «Grønt kontor»⁷, gjerne i samarbeid med studentinnovasjons-initiativet Insj UiO.

Overordnet mål:

U0: Bærekraft, som omhandler både miljø, klima og samfunn, skal være en integrert del av alle utdanningsløp ved UiO.

Delmål

UiO skal:

U1: Gi alle studenter, tidlig i studiet og uavhengig av studieprogram, forskningsbasert og grunnleggende kunnskap om klima og miljø, samt generiske ferdigheter til å bli en endringsaktør.

U2: Tilby en bredde av emner og studieprogram innen klima og miljø på alle nivå (BA, MA, PhD og for etter- og videreutdanning).

U3: Redusere barrierene og utfordringene knyttet til undervisningssamarbeid på tvers av enheter.

U4: Legge til rette for klima- og miljørettet studentmedvirkning og studentdrevne initiativ/innovasjon innenfor både utdanning og studieliv.

⁷ Les mer om konseptet her: [Start your Sustainability Office and join the Green Office Movement](#)

Arbeidsgruppens anbefalinger til tiltak og virkemidler:

U1:

- Sørge for at studentene utvikler generiske ferdigheter for å kunne analysere komplekse systemer, jobbe tverrfaglig, tenke kritisk og arbeide strategisk for endring og forbedring.
- Integre klima, miljø og bærekraft først i Exfac, deretter i Exphil.

U2:

- Stimulere og legge til rette for nye studietilbud i den fulle bredden av UiOs utdanningsportefølje.⁸
- Øke kapasiteten på relevante studietilbud med stor etterspørsel.
- Samle og synliggjøre relevante emner, og forenkle studentenes mulighet til å inkludere dem i sin grad, enten som enkeltemner eller som en emnegruppe i bærekraft.
- Bidra til livslang læring gjennom tilbud der klima og miljø er sentrale tema.

U3:

- Identifisere og arbeide systematisk med å redusere organisatoriske, strukturelle og økonomiske barrierer som hindrer undervisningssamarbeid på tvers av fakultets- og instituttgrenser.
- Etablere en møteplass for erfaringsutveksling knyttet til klima, miljø og bærekraft i undervisningen, gjerne i regi av LINK.

U4:

- Finansiere opprettelse og drift av et studentdrevet «Grønt kontor» som blant annet kan bidra til å inkludere studentene i universitets klima- og miljøarbeid.
- Opprette en portal/nettside som synliggjør hvordan studenter (og ansatte) kan integrere klima- og miljø i studieløpet og studielivet.

⁸ Et eksempel til inspirasjon er [Discovery Modules ved Leeds University](#).

«UiO skal videreutvikle disiplinær dybde og tverrfaglig samarbeid og lede an i utviklingen mot et bærekraftig samfunn» – UiOs Strategi 2030

Forankret i følgende punkter i Strategi 2030:

- *UiO skal fremme uavhengig, banebrytende og langsiktig forskning.*
- *UiO skal utvikle fremragende forskningsmiljøer i bredden av institusjonen.*
- *UiO skal videreutvikle disiplinær dybde og tverrfaglig samarbeid og lede an i utviklingen mot et bærekraftig samfunn.*
- *UiO skal arbeide systematisk for utvikling og deling av forskningsinfrastruktur og dataressurser.*
- *UiO skal gjennom målrettet rekruttering og systematisk karriereoppfølging utvikle forskertalenter for akademia, samfunns- og næringsliv.*

Strategi 2030 søker å sikre og å videreutvikle kvaliteten og bredden i forskning og utdanning som i dag plasserer UiO i en nasjonal særstilling, og som utgjør grunnlaget for UiOs posisjon som et europeisk ledende, forskningsintensivt breddeuniversitet. Disse ambisjonene må ivaretas av en helhetlig klima- og miljøstrategi. UiO kjennetegnes av sterke grunnforskingsmiljøer, og disse kan også gi viktige bidrag inn mot de store samfunnsutfordringene – inkludert på klima- og miljøområdet.

Det ble allerede innledningsvis slått fast at klima- og miljøutfordringene er komplekse og i sin natur interdisiplinære. UiO må således legge til rette for kunnskapsutveksling og samarbeid på tvers av fagmiljøer og fakulteter. Parallelt med dette må man videreutvikle de allerede eksisterende klima- og miljørelaterte forskningsmiljøene på UiO. Det er behov for tverrfaglige strukturer som omfatter flere enheter, det kan eksempelvis være tverrgående forskningsgrupper, senter eller større initiativ.

I praksis innebærer dette at UiO må legge godt til rette for disiplinære så vel som tverrfaglige karriereløp. En spesiell bekymring blant yngre forskere (se CIENS-rapporten om tverrfaglig klima- og miljøforskning⁹), er merittering knyttet til tverrfaglig forskning. Her hviler det et spesielt ansvar på UiO som institusjon når vi tilbyr og oppfordrer til eksempelvis tverrfaglige stipendiatstillinger.

En klar forutsetning for å lykkes bedre er at UiO bruker sine interne ressurser klokt. Akkurat som beskrevet på undervisningssiden, er det behov for koordinering og synliggjøring av relevant forskning og gode initiativ. Per i dag har UiO tre overordnede, tverrfaglige satsinger: UiO: Livsvitenskap, UiO: Norden og UiO: Energi. Alle tre omfatter aktiviteter og tiltak som er relatert til eller relevante for klima, miljø og bærekraft, men det mangler et tydelig overordnet og avklart ansvar for disse forskningsområdene.

Begrepet ansvarlig forskning og innovasjon, på engelsk RRI – *Responsible Research and Innovation*, endres nå for at man skal ta et tydeligere ansvar knyttet til klima og bærekraft (miljø var med helt fra start). Og flere forskningsfinansiører har innført, eller er i ferd med å innføre, klare retningslinjer (*guidelines*) for hvordan prosjektene de tildeler midler skal gjennomføres på en mest mulig klima- og miljøvennlig måte. Det er naturlig at UiO på samme måte setter krav til prosjekter som mottar UiO-midler, og det er hensiktsmessig at dette i størst mulig grad standardiseres. En bærekraftig omstilling på UiO innebærer videre at det handlingsrommet universitetet har, i form av frie midler og rekrutteringsstillinger, må styres bort fra forskning som ikke er forenlig med målsetningene i denne strategien. Det understrekes at det selvsagt fortsatt skal være full akademisk frihet for vitenskapelige

⁹ [Kunnskapsstatus for tverrfaglig klima- og miljøforskning \(ciens.no\)](https://www.ciens.no/kunnskapsstatus-for-tverrfaglig-klima-og-miljoforskning)

ansatte. UiO bør imidlertid ikke gå inn med egenandeler i prosjekter som opplagt ikke er i tråd med en bærekraftig utvikling. Konkret innebærer dette at det kan være utlysninger der UiO rett og slett ikke skal søke og bidra med finansiering.

UiO kan oppnå mye gjennom klok disponering av egne ressurser, men eksterntfinansiert virksomhet blir stadig viktigere, delvis som kilde til forskningsfinansiering, delvis som arena for samarbeid med andre institusjoner både nasjonalt og internasjonalt. For forskning på klima, miljø og bærekraftig omstilling vil det være gode muligheter gjennom Horisont Europa fremover. I tillegg til fortsatt suksess med ERC, bør UiO sikte mot større aktivitet på de tematiske områdene. Nasjonalt, gjennom Forskningsrådet, har det i mange år vært gode muligheter for finansiering av forskning knyttet til fornybar energi og klimateknologi. På miljøsidens spesielt og for humanistisk og samfunnsvitenskapelig forskning mer generelt, er det imidlertid færre muligheter og mindre budsjetter. UiO bør her jobbe aktivt med å påvirke rammevilkårene. Konsekvensen av underfinansiering er at viktige perspektiver ikke inkluderes i kunnskapsutviklingen. Forskningen har en viktig rolle i å identifisere dilemmaer og avdekke interessekonflikter, vurdere kortsiktige prioriteringer opp mot langsiktige konsekvenser og påpeke etiske utfordringer – for å nevne noen få eksempler.

Overordnet mål:

F0: UiO skal gi viktige bidrag til kunnskapsgrunnet knyttet til klima- og miljøutfordringer, både disiplinært og tverrfaglig.

Delmål

UiO skal:

F1: Sikre at all forskning vurderer hensynet til klima og miljø, uavhengig av disiplin.

F2: Bidra til utvikling av sterke forskningsmiljøer, også ved enheter som ikke har lang tradisjon for klima- og miljøforskning.

F3: Legge til rette for samarbeid på tvers.

Arbeidsgruppens anbefalinger til tiltak og virkemidler:

F1:

- Sørge for at interne forskningsressurser ikke benyttes til opplagt ikke-bærekraftige prosjekter.
- Generelt begrense klima- og miljøbelastningen fra UiOs forskning, utvikle gode retningslinjer både for internt og eksternt finansierte prosjekter.
- Utvikle tilbud i ph.d.-forskerutdanningen innen klima, miljø og bærekraft.

F2:

- Styrke rekruttering til klima- og miljøforskning blant yngre forskere ved å utvikle gode muligheter for både disiplinære og tverrfaglige karriereløp.
- Aktivt jobbe for bedre nasjonale muligheter for finansiering av tverrfaglig forskning der humanistiske og/eller samfunnsvitenskapelige disipliner er sentrale.

F3:

- Sørge for at klima og miljø er en sentral del av de tverrfaglige satsingene, enten som en ny satsing eller ved utvidelse av dagens satsinger.
- Aktivt støtte utvikling av større, tverrfaglige forskningssøknader både mot NFR og EU, bl.a. gjennom interne insentiver og frikjøp.

«UiO skal bidra til bærekraftig samfunnsutvikling og grønn omstilling»

– UiOs Strategi 2030

Forankret i følgende punkter i Strategi 2030

- *UiO skal bidra til bærekraftig samfunnsutvikling og grønn omstilling.*
- *Kunnskap skal brukes til fellesskapets beste, bygge opp under et liberalt demokrati og bidra til en bærekraftig global utvikling.*
- *Ved å arbeide for at kunnskap tas i bruk vil UiO stimulere til utvikling av nye ideer, teknologier og tiltak for å forbedre tjenester og løse samfunnsbehov og bidra til grønn omstilling. UiO skal fremme innovasjon og entreprenørskap.*
- *UiO skal ha samfunnsrelevante formidlingsarenaer som er synlige og tilgjengelige.*

Kunnskap skal brukes til fellesskapets beste, bygge opp under et liberalt demokrati og bidra til en bærekraftig global utvikling. Samfunnets tillit til forskning og vitenskapelig kunnskap styrkes gjennom åpenhet og transparens. For å sikre fortsatt høy legitimitet for UiO som kunnskapsorganisasjon, må vi i enda større grad enn i dag åpne oss mot verden. Ved å arbeide for at kunnskap tas i bruk, vil UiO stimulere til utvikling av nye ideer, teknologier og tiltak for å forbedre tjenester, løse samfunnsbehov og bidra til en bærekraftig omstilling. Gjennom åpen vitenskap legges grunnlaget for et kunnskapsbasert demokratisk samfunn og kunnskapsinformerte beslutninger. Formidlingen av vitenskapens rolle, metode, usikkerhet og integritet må også være en del av vår dialog med samfunnet.

I Strategi 2030 står det at UiO vil satse på formidlingsarenaer og -aktiviteter i hele bredden av organisasjonen. Videre skal en viktig del av UiOs formidlingsarbeid gjøres av universitetsmuseene og universitetsbiblioteket, og disse delene av virksomheten skal knyttes tettere til de andre enhetene ved UiO. Det er i dag et uutnyttet potensial knyttet til den unike situasjon at UiO har to museer, lokalisert sentralt i landets hovedstad. Mulighetene er også store for mer aktiv bruk av Universitetsbiblioteket. For klima- og miljøområdet kan og må Klimahuset ved Naturhistorisk museum spille en spesiell rolle, ikke minst mot barn og unge. Foruten en permanent utstilling, har Klimahuset et amfi for arrangementer rettet mot alle deler av befolkningen samt et undervisningstilbud til barn, ungdom og lærere. UiO har et omfattende og tett samarbeid med skoler i Oslo-regionen, også på området klima, miljø og bærekraft. Dette nettverket er en viktig arena for utdanning av studenter, kompetanseutvikling og kunnskapsdeling i utdanningssektoren, og forskning og innovasjon på bærekraftig omstilling i universitetets nærområder.

I området rundt Blindern planlegges Norges første innovasjonsdistrikt, *Oslo Science City*, med UiO som en sentral partner. «Klima, energi og miljø» er plukket ut som et av fire fokusområder, og det er ambisiøse planer for en bærekraftig byutvikling av området. *Oslo Science City* representerer en unik mulighet for samarbeid både med det offentlige, med forskningsinstitutter og med næringsliv. Innovasjonsdistriktet vil også skape møteplasser og formidlingsarenaer samt bidra til å dyrke frem gode ideer basert på UiOs forskning. Innovasjon skal her forstås i vid forstand, det er ikke begrenset til teknologi og kommersialisering, men omfatter kunnskap fra forskning som tas i bruk i samfunnet generelt. *Oslo Science City* må bli en arena som legger til rette for bærekraftig studentinnovasjon, grønne prosjekter og innovativ læring. Et godt eksempel på studentaktiv læring, foreløpig med bærekraftig byutvikling som tema, er semesterkurset *CityStudio Oslo*. Konsepter og erfaringer herfra tas nå inn i planene for det europeiske *Circle U.*-samarbeidet.

Klima, miljø og bærekraft er opplagt gode tema for internasjonalt samarbeid, både i Europa og resten av verden. Her bør man utnytte eksisterende nettverk som *The Guild*, som blant annet jobber aktivt

for å etablere forskningssamarbeid i Afrika. En av de viktigste utfordringene for klima- og miljøarbeid på verdensbasis, er de enorme økonomiske forskjellene både innen og mellom land, noe som understreker viktigheten av vektlegging av tema som etikk og ulikhet innen samfunnsvitenskap og humaniora. UiO har her potensial til å ta en ledende rolle og utnytte sin store faglige bredde i globalt samarbeid, eksempelvis gjennom initiativ som *Oslo School of Environmental Humanities* (OSEH).

Også nasjonalt er det viktig å utnytte partnerskap aktivt til formidling og i forbindelse med arrangementer, som et supplement til alt det UiO gjør selv. Eksempler på partnere er Det Norske Nobelinstitutt, Vitenskapsakademiet, Skift og regionale næringsklynger. Samtidig er det klart at UiO må ha et bevisst forhold til ulike former for både formidlings- og forskningssamarbeid med eksterne partnere, og nøye vurdere hva slags avtaler man inngår.

Overordnet mål:

S0: UiO skal sørge for at vår kunnskapsutvikling og dialog foregår på tvers av både fag og sektorer, innen akademia og i samarbeid med samfunnet for øvrig.

Delmål

UiO skal:

S1: Delta i samfunnsdebatten og bidra til kunnskapsbaserte samtaler og meningsdannelser.

S2: Arbeide for at kunnskap tas i bruk i både næringsliv og offentlig sektor, og bidra til innovasjon i bred forstand.

S3: Bidra til at skoleverket oppfyller intensjonen i ny læreplan når det gjelder miljø, klima og bærekraft.

Arbeidsgruppens anbefalte tiltak og virkemiddel:

S1:

- Aktivt delta i relevante regionale, nasjonale og internasjonale nettverk og forum.
- Jobbe aktivt med kommunikasjon av forskningsbasert klima- og miljøkunnskap.
- Styrke og videreutvikle UiOs gode formidlingsarenaer, spesielt universitetsmuseene, Universitetsbiblioteket og Universitetsplassen-satsingen. Klimahuset har her en særstilling.

S2:

- Tilrettelegge for innovasjon (i bred forstand) for både studenter og ansatte.
- Utvikle UiOs rolle som endringsagent, både lokalt, nasjonalt og internasjonalt, ved å delta i og selv foreslå rådgivende arenaer (*science advice*) på området miljø, klima og bærekraft.
- Sikre klima, miljø, energi og bærekraft byutvikling som sentrale temaer i arbeidet med *Oslo Science City* spesielt, og Oslo kommune mer generelt.

S3:

- Utvikle universitetsskolene som arena, aktualisere undervisning for elevene, og gjøre skolene til sterke aktører for klima, miljø og bærekraft i lokalsamfunnet.
- Bidra til omstilling gjennom etter- og videreutdanning, der klima og miljø skal være en sentral del.

Klimagassutslipp og et grønt campusliv

«UiO skal redusere eget klimafotavtrykk og legge til rette for at ansatte og studenter tar miljøbevisste valg.» – UiOs Strategi 2030

Forankret i følgende punkter i Strategi 2030:

- *UiO skal redusere eget klimafotavtrykk og legge til rette for at ansatte og studenter tar miljøbevisste valg.*
- *UiO skal jobbe systematisk for å bli en bærekraftig institusjon og aktivt legge til rette for at studenter og ansatte tar klimavennlige valg. Verdenssamfunnet har forpliktet seg til en klimagassreduksjon som bare kan nås dersom alle viser utålmodighet og handler nå.*
- *UiO skal føre an i miljøarbeidet, både nasjonalt og internasjonalt, og være en rollemodell for andre institusjoner.*

UiO skal føre an i klima- og miljøarbeidet nasjonal og internasjonalt, og være en rollemodell for andre institusjoner. Det innebærer at UiO kontinuerlig skal jobbe for å redusere sin miljøbelastning ved drift og legge til rette for at ansatte og studenter tar bærekraftige valg. Klima- og miljøarbeidet skal forholde seg til hva Norge og verdenssamfunnet har forpliktet seg til gjennom blant annet klimakonvensjonen (UNCCC) og konvensjonen for biologisk mangfold (CBD). Denne delen av strategien skal sette et spesifikt mål for reduksjon av klimagassutslipp innen 2030, og vil legge rammer for hvordan dette målet skal oppnås. Den vil også sette mål og tiltak for et bredere miljøarbeid.

Over 30 000 studenter og ansatte har UiO som sitt studie- og arbeidssted.¹⁰ Vi er på størrelse med en mellomstor norsk by, og det har derfor stor betydning hvordan vi tilrettelegger for miljøbevisste valg, forvalter eiendom og bruker vår innkjøpsmakt.¹¹ Verden har gjennom Paris-avtalen satt seg et mål om at den globale temperaturøkningen helst skal holdes under 1,5 °C. Dette innebærer at klimagassutslippene grovt sett må halveres innen 2030 g komme ned til nær null i midten av dette århundret. Oslo kommune har på sin side en svært ambisiøs målsetning om å bli verdens første utslippsfrie storby og mål om 95 prosent utslippsreduksjon allerede i 2030. Rundt Blindern-campus skal *Oslo Science City* utvikles, med en tydelig forventning om at det skal bli et tilnærmet nullutslipp-innovasjonsdistrikt.

For å måle effekten av tiltak som implementeres, er det nødvendig å vite hvor vi står. UiO lanserte sitt første klimagassregnskap i 2019.¹² Klimaregnskapet er fordelt på syv hovedkategorier, hvor kategoriene «Reiser og transport» og «Energi» står for over halvparten av utslippene. For å nå målet om en betydelig reduksjon av klimagass innen 2030 er det viktig å gjennomføre hurtige og effektive tiltak i disse to kategoriene, parallelt med en innsats på de øvrige områdene. UiO har valgt å inkludere både de direkte og indirekte utslippene i sitt regnskap (såkalt *scope 1, 2 og 3*).

Ambisjoner om klimanøytralitet innebærer gjerne at man kompenserer for en andel av utslippene gjennom kjøp av klimavoter. Det er ikke opplagt at dette er en løsning som lar seg skalere globalt, og UiOs primære strategi må være å kutte i egne utslipp. Det er gjort en enkel modellering av hvordan UiOs klimagassutslipp kan reduseres innen 2030, premisset og detaljene finnes i et separat vedlegg. Utgangspunktet er UiOs oppdaterte klimaregnskap for 2018. Det er viktig å poengtere at i forutsetningene ligger det både momenter som UiO påvirker selv, og momenter som er utenfor vår kontroll (som karbonfangst og -lagring (CCS) på Klemetsrud). Det skal være mulig å kutte utslippene i

¹⁰ [UiO i tall 2020 - Universitetet i Oslo](#)

¹¹ [Grønn drift - Universitetet i Oslo \(uio.no\)](#)

¹² [UiOs klimagassregnskap 2018 - Universitetet i Oslo](#)

scope 1+2 med hele 90% innen 2030. De indirekte utslippene i scope 3 er derimot langt mer krevende, og samlet kutt for scope 1+2+3 ender på 50%.

Kategorien «Reiser og transport» domineres av flyreiser, spesielt utenfor Europa. Covid-19-pandemien har digitalisert UiOs undervisning og arbeid på rekordtid, og dermed lagt godt til rette for en nødvendig reduksjon i reisevirksomheten blant UiO-ansatte. Likevel er det opplagt at UiO, som et forskningsintensivt og internasjonalt orientert universitet, vil være avhengig av reisevirksomhet. Studenter og ansatte skal fortsatt reise på feltarbeid, utveksling og konferanser, men klimautslippet knyttet til disse aktivitetene må reduseres betraktelig for å nå målene vi setter. UiO må legge til rette for mest mulig klimavennlige reiser, samtidig som campus skal ha gode fasiliteter for digitale løsninger. UiO skal ha klare forventninger til redusert reisevirksomhet, men dette må baseres på tillit til at ansatte og studenter selv gjør kloke valg.

«Energi»-kategorien er nært knyttet til UiOs bygningsmasse, og Eiendomsavdelingen jobber målrettet for en effektiv energibruk ved UiO. Allerede i 2020 oppnådde de 2027-målet om 25% reduksjon av UiOs bygningsrelaterte energibruk fra 2016. Per i dag er målet for 2040 en reduksjon på 40%. Digitale styringssystemer for klima og energi vil være avgjørende for å identifisere og implementere riktige tiltak for ytterligere reduksjoner. Utslippene knyttet til energi er omtrent likt fordelt mellom elektrisitet og fjernvarme. Fremover må UiO også begynne å produsere mer energi, der elektrisitet fra solceller og varme (og kjøling) fra energibrønner er to nærliggende alternativ. Bygningsmassen må sees i sammenheng, der overskuddsvarme i ett bygg kanskje kan utnyttes til oppvarming i et annet. Varmepumpeteknologi vil også kunne gi viktige bidrag til energieffektivisering.

Kjøp av varer og tjenester vil være en nøkkel til ytterligere kutt i klimagassutslippene. Siden 2019 har UiOs fondsforvaltning vært 100% fossilfri. UiO er kunnskapspartner i Skift - Næringslivets klimaledere, og har sluttet seg til deres «10 prinsipper for grønt innkjøpsnett». Våren 2021 ble disse innarbeidet i «Prinsipper og etiske retningslinjer for arbeid med anskaffelser ved UiO, 2021–2024». Arbeidet med årlige klimagassregnskap må fortsette, men selve regnskapet må videreutvikles til å i større grad bruke reelle og fysiske data. Det naturlige steget videre er å også utarbeide fremtidig klimabudsjett. Den helhetlige klima- og miljøstrategien, sammen med klimaregnskap og -budsjett, må danne grunnlaget for årlige tiltaksplaner.

UiOs faglige bredde og mangfold inspirerer studenter og ansatte til å søke ny kunnskap og innovative ideer. Dette bør også gjelde det fysiske miljøet ved UiO, som skal fungere som en læringsoase og levende lab til utforskende prosjekter om alt fra naturmangfold, energiproduksjon, omstillingsprosesser, gjenbruk, reparasjon, overvannsproblematikk og mat. Opprettelsen av et «Grønt kontor» er allerede trukket frem, og vil kunne spille en viktig rolle i å legge til rette for studentdrevne aktiviteter som også reduserer UiOs klimagassutslipp.

UiO gjør allerede mye bra på grøntområdene på campus, ved blant annet å tilrettelegge for et rikt naturmangfold. Dette skal også fremover være en prioritert oppgave. Å bidra til beskyttelse av geologiske forekomster i Oslofeltet, bevisst bruk av stedeegne arter, unngå fremmede arter og å etablere «grønne tak» er noen eksempler på gode tiltak. En grønn campus skal både skape trivsel og fungere som en læringsoase.

Et grønt campusliv innebærer også at det legges til rette for bruk av miljøvennlig transport til og fra studiested/jobb, at det er enkelt å gjøre bærekraftig valg når det gjelder kantine- og møtemat og at det oppfordres til gjenbruk og resirkulering for å nevne noe. De daglige reisene til/fra UiO dekkes av en kommende mobilitetsplan. Under «Utdanning» er det foreslått opprettelsen av et studentdrevet

«Grønt kontor», som vil kunne organisere ulike studentdrevne aktiviteter rundt alt fra grøntområder og mat til avfallshåndtering.

Overordnede mål, klimagassutslipp og grønt campusliv:

K0: UiO skal redusere klimagassutslippet med minst 50% innen 2030, *scope 1+2* skal kuttes med hele 90% innen 2030.

C0: UiO skal ha en campus som gjenspeiler en bærekraftig institusjon, og aktivt tilrettelegge for at studenter og ansatte tar klima- og miljøvennlige valg.

Delmål, klimagassutslipp og grønt campusliv

UiO skal:

K1: Redusere klimagassutslippet fra reiser med 7% hvert år.

K2: Redusere energibruk i bygg med minst 40% innen 2030 og i større grad produsere egen energi.

K3: Tilby gode digitale fasiliteter for undervisning, møter, konferanser og formidling.

C1: Forvalte uteareal og bygningsmasse til det beste for miljø og biologisk mangfold.

C2: Legge til rette for et redusert og bærekraftig forbruk blant studenter og ansatte.

C3: Utvikle en campusprofil som tydelig signaliserer UiOs fokus på klima og miljø.

Arbeidsgruppen viser til UiOs tiltaksplan for redusert klimafotavtrykk,¹³ men anbefaler i tillegg følgende tiltak:

K0:

- Årlige klimagassregnskap som i størst mulig grad baseres på fysiske data. Brutt ned på enhetene, for å kunne brukes som verktøy i deres arbeid med å kutte utslipp.
- Det må også utarbeides klimagassbudsjett, i første omgang frem til 2030.

K1:

- Det skal være enkelt å bestille klimavennlige reiser i UiOs reiseportal. Portalen bør gi tydelig informasjon om estimerte utslipp for reisealternativene.
- Aktivt tilrettelegge for klimavennlige reiser, ved å kompensere for reisetid og eventuelle merkostnader både for studenter og ansatte.

K2:

- Installere smarte styringssystemer i bygg for å redusere energibruken uten å redusere komfort.
- Effektivisere bruk av bygningsmassen på kveldstid og i helger (arrangementer).
- Grundig kartlegging av muligheter for grønne tak på UiOs bygninger, både med tanke på energiproduksjon samt beplantning for bedre overvannshåndtering og/eller økt biologisk mangfold.
- Produsere egen energi ved hjelp av solceller og energibrønner.

¹³ [Revidert tiltaksplan 2020](#)

K3:

- Godt digitalt utstyr, tilstrekkelig kapasitet og lett tilgjengelig for gjennomføring av både digital og hybride arrangement, enten det er undervisning, seminar/konferanser eller annen formidling.

C1:

- Identifisere egnede klimatilpasningstiltak på campus som kombinerer økt naturmangfold med reduksjon av skader, eksempelvis fordrøyningsbasseng som klimatilpasningstiltak.
- Bevisst bruk av stedegne arter, unngå fremmede arter, bevare geologiske viktige lokaliteter samt sikre og utvikle grøntarealene.

C2:

- Inkludere estimerte klimagassutslipp og livssyklus kostnader som del av innkjøpskriteriene. Aktivt benytte egen kunnskap om levetid på bl.a. IKT-utstyr.
- Vurdere hvilke gjenbruksordninger UiO skal videreutvikle og etablere selv, og hvor det er mer hensiktsmessig å basere seg på det eksterne sirkulærmarkedet.
- Etablere (reparasjons)verksted for og med studenter og ansatte, med utlån av utstyr og verktøy og arrangementer hvor opplæring og kompetanseoverføring står i fokus.¹⁴

C3:

- Synliggjøre og dele historier og eksempler på tiltak som bidrar til å realisere UiOs målsettinger for bærekraftig omstilling.
- Samarbeide med SiO om miljøtiltak i studentboliger.
- Samarbeide med SiO om et fullverdig plantebasert tilbud i kantine på campus.
- Tilbudet av vegetarisk, vegansk, økologisk og/eller kortreist mat må inngå i vurdering av rammeavtaler for catering.

¹⁴ Restarters Norway er et godt eksempel på hvordan dette kan organiseres.

Organisasjon og styringsstruktur

«UiO skal jobbe systematisk for å bli en bærekraftig institusjon» – UiOs Strategi 2030

Forankret i følgende punkter i Strategi 2030:

- *UiO skal føre an i miljøarbeidet, både nasjonalt og internasjonalt, og være en rollemodell for andre institusjoner.*
- *UiO skal jobbe systematisk for å bli en bærekraftig institusjon og aktivt legge til rette for at studenter og ansatte tar klimavennlige valg.*

Et universitets viktigste ressurs er de menneskene som arbeider og studerer der. En helhetlig klima- og miljøstrategi skal bygge videre på universitets verdigrunnlag, akademisk frihet og respekt for vitenskapens egenart. Organisasjonen skal preges av kollegial medvirkning og en ledelse som tar ansvar. Universitetets klima- og miljøstrategi skal understøttes av tydelige roller og ansvarsfordeling i alle deler av organisasjonen. Ansatte og studenter skal vite hvor beslutninger treffes og hvordan disse kan påvirkes gjennom medbestemmelse og universitetsdemokrati. Fagstrategisk arbeid rettet mot klima og miljø må bli en naturlig del av ledelse på alle nivå. Lokal ledelse skal, i samarbeid med sine ansatte, finne den faglige retningen og ambisjonen for hver enkelt enhet.

Fra 1. august 2021 vil UiO ha en viserektor med ansvar for klima/miljø og tverrfaglighet. Dette avklarer det overordnede ansvaret, og er det naturlige utgangspunktet for organisering av UiOs videre klima- og miljøarbeid. Organiseringen under viserektor bør utredes og etableres så raskt som mulig, dette gjelder strategisk/faglig arbeid, men også drift. Når det gjelder sistnevnte bør det trolig etableres et praksisfellesskap for de som arbeider med klima og miljø ute på enhetene.

Det finnes ulike ordninger for miljøsertifisering, og UiO må vurdere hva slags sertifisering som eventuelt er fornuftig.¹⁵ Det kan være at isolerte deler av virksomheten bør benytte en av de detaljerte sertifiseringsordningene. De sentrale punktene i disse ordningene er tydelig miljøledelse, fokus på kontinuerlig forbedring og revisjon. Dette skal UiO uansett ta med seg inn i klima- og miljøarbeidet. Det finnes også stadig flere ulike bærekraftstrangeringer for universiteter, men det er slett ikke opplagt at en endring i rangering fra et år til et annet sier så mye om den reelle fremgangen (eller tilbakegangen) ved UiO.

Når Livsvitenskapsbygget ferdigstilles og ulike miljøer flytter inn, frigjøres det store arealer på Nedre Blindern. Dette gir UiO en helt unik mulighet til å lage et tverrfaglig og fysisk samlokalisert senter, som nevnt innledningsvis: *Oslo Bærekraftsenter/Oslo Sustainability Centre*. Et slikt senter bør i stor grad være basert på eksisterende forskning og undervisning, men samtidig utgjøre mer enn summen av enkeltkomponentene ved flerfaglig innretning og forsterket samfunnskontakt. Mange av utfordringene som er påpekt i de foregående kapitlene, eksempelvis koordinering og synliggjøring av både studier og forskning, vil et slikt senter kunne bidra til å løse. Et *Oslo Bærekraftsenter/Oslo Sustainability Centre* vil dessuten tydeliggjøre UiOs ambisjoner om å føre an i bærekraftarbeidet, både nasjonalt og internasjonalt, og bidra til å gjøre oss til den rollemodellen vi ønsker å være for omverdenen.

En mer detaljert organisering må utredes, men senteret vil kunne ta opp i seg både noen av UiOs satsinger og tverrfaglige enheter. Senteret skal være dynamisk, og det må settes av arealer til forskere fra ulike deler av UiO som kan tilbringe deler av tiden sin der, knyttet til prosjektorganiserte

¹⁵ Miljøfyrtårn, EMAS og ISO 14001 er de mest aktuelle sertifiseringsordningene per i dag. Trolig kommer det også et rammeverk gjennom *Næring for Klima*, som organiseres av Oslo kommune og der UiO er partner.

forskningsaktiviteter og/eller undervisning. Det er imidlertid ingen grunn til å vente, både planleggingen av og oppstart av et mer virtuelt senter kan etableres før arealene på Nedre Blindern står klare. Dette er beskrevet ytterligere i et separat vedlegg.

Overordnet mål:

00: Etablere en effektiv styringsstruktur for UiOs klima- og miljøarbeid, og forankre klima, miljø og bærekraftperspektiv i universitetets organisasjonskultur.

Delmål

UiO skal:

01: Etablere en robust organisering av klima- og miljøarbeidet, med vektlegging av kontinuerlig forbedring.

02: Tilrettelegge for kompetansebygging, samarbeid og erfaringsutveksling.

03: Etablere *Oslo Bærekraftsenter/Oslo Sustainability Centre*.

Arbeidsgruppens anbefalte tiltak og virkemiddel:

01:

- Gi fremtidige rektorat et klart definert, overordnet ansvar for klima, miljø og bærekraft.
- Etablere en arbeidsgruppe under rektoratet for å utvikle og etablere et styrings- og driftsrammeverk.
- Tydeliggjøre forventninger til ledere om å omsette strategiens målsettinger til konkrete tiltak relevant for aktiviteten i egen enhet.

02:

- Gjennomføre årlige, åpne, møter om klimaregnskap, klimabudsjett og handlingsplaner. Være tydelig på utfordringer, fremgang eller eventuelt mangel på dette.
- Etablere et praksisfellesskap for de som jobber med klima- og miljø ute på enhetene.
- Etablere en overordnet portal som synliggjør den samlede innsatsen innen alle de ulike aspektene av klima- og miljøarbeidet ved UiO.

03:

- Etablere database over forskere på UiO for mer effektivt å kunne identifisere tverrfaglige samarbeidsmuligheter.
- Finansieringsordninger som stimulerer til tverrfaglig samarbeid.